

SC Cambuur

Audit 1-meting februari 2015

Auditteam Voetbal en Veiligheid

In opdracht van

Het Auditteam Voetbal en Veiligheid

Met dank aan

SC Cambuur

Gemeente Leeuwarden

Arrondissementsparket Noord-Nederland

Politie eenheid Noord-Nederland

Omslag en opmaak

Marcel Grotens (Bureau Beke)

Onderzoeksteam en rapportage

Evelien Verberne

Marco Meesters

Eelco van Dongen

Peet Schenk

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Over het Auditteam Voetbal en Veiligheid	4
1.2 De 1-meting	4
1.3 Visie op voetbalveiligheid	5
1.4 Leeswijzer	5
2. Aanbevelingen uit de 0-meting	6
2.1 Conclusie en aanbevelingen	6
2.2 Stappen van de vierhoek	7
3. Actuele situatie	11
3.1 Club en supporters	11
3.2 Infrastructuur	14
3.3 Organisatie en samenwerking	15
4. Conclusie en aanbevelingen	18
4.1 Ontwikkelingen: verbetering of niet?	18
4.2 Aanbevelingen	18
4.3 Veelbelovende praktijken voor andere vierhoeken	19
Bijlage: Verantwoording	21

1 Inleiding

1.1 Over het Auditteam voetbal en veiligheid

Het Auditteam Voetbal en Veiligheid bestaat sinds 2003. De hoofddoelstelling van het Auditteam is om concreet advies en aanbevelingen te geven over de aanpak van voetbalvandalisme en voetbalgeweld. Het Auditteam richt zich op de lokale 'voetbalvierhoek', bestaande uit gemeente, politie, Openbaar Ministerie (OM) en de Betaald voetbalorganisatie (BVO).

In de afgelopen jaren heeft het Auditteam in 0-metingen, samen met de betrokken partijen, de (tussen)balans opgemaakt. Hierbij bracht het Auditteam in kaart hoe de veiligheidsorganisatie en de fysieke infrastructuur rond het stadion zijn afgestemd op het profiel van de supporters en op het risiconiveau van de wedstrijden. Elke 0-meting mondde uit in een rapportage met conclusies over het huidige veiligheidsniveau en aandachtspunten of aanbevelingen ter verbetering hiervan.

Nu, circa drie jaar na de 0-meting, heeft het Auditteam een 1-meting uitgevoerd.

1.2 De 1-meting

De doelstellingen van de 1-metingen zijn:

- Bepalen in hoeverre de aanbevelingen die eerder in de 0-metingen zijn gedaan, zijn doorgevoerd en;
- Indien dit niet het geval is, in kaart brengen wat de reden hiervoor is;
- Bepalen in hoeverre de veiligheidsproblematiek verminderd is en of er andere problemen zijn ontstaan;
- Bezien of de vierhoek slimme oplossingen heeft gevonden voor veiligheidsproblemen rondom het voetbal die voor andere BVO's interessant kunnen zijn (veelbelovende praktijken) en;
- Bezien hoe recente landelijke beleidsveranderingen worden doorgevoerd, zoals het opstellen van een lokaal actieplan Voetbal en Veiligheid.

De 1-metingen verlopen in vier stappen:

- Stap 1: Een schriftelijke reflectie van de driehoek en SC Cambuur op ontwikkelingen en acties sinds de 0-meting, op uitnodiging van het Auditteam.
- Stap 2: Een wedstrijdbezoek door het Auditteam met speciale aandacht voor de ontwikkelingen zoals benoemd in de reflectie van de vierhoek, aangevuld met een aantal interviews.
- Stap 3: Voorleggen van de bevindingen aan de driehoek en SC Cambuur.
- Stap 4: Opstellen van een eindrapport.

In de bijlage vindt u een overzicht van het wedstrijdbezoek, de respondenten en de geraadpleegde documentatie.

1.3 Visie op voetbalveiligheid

Sinds de ontwikkeling van het Beleidskader Voetbal en Veiligheid (mei 2011) is normalisatie de belangrijkste doelstelling van het voetbalveiligheidsbeleid. De veiligheidspartners, zowel lokaal als nationaal, streven ernaar van het voetbal weer een feest te maken, door enerzijds vertrouwen te geven aan goedwillende supporters en anderzijds hard op te treden tegen ordeverstoorders (high trust, high penalty). In de visie van het Auditteam betekent normaliseren dat de veiligheidspartners veiligheidsbeleid dienen te verbinden aan een meer op service gericht supportersbeleid. Dat vergt het opbouwen van vertrouwen tussen de vier geijkte partners en de supporters(verenigingen). Relatiebeheer, overleg met supporters en het honoreren van redelijke supporterswensen dienen te worden gecombineerd met streng optreden bij overtreding van gemaakte afspraken.

Vanuit dit perspectief voeren we de 1-metingen uit. In deze 1-metingen hanteert het Auditteam hetzelfde model als in de 0-metingen, waarin voetbalveiligheid een resultante is van drie factoren, te weten:

1. De kenmerken van supporters en hun relatie met de club (bijvoorbeeld groepen probleemsupporters en incidenten).
2. De fysieke infrastructuur in en rondom het stadion (bijvoorbeeld de staat van het stadion, het scheiden van supportersstromen, de kwaliteit van de uitvakken, de commandoruimte en de kwaliteit van de camera's).
3. De kwaliteit van de veiligheidsorganisatie van de BVO en de partners, het veiligheidsbeleid, de regierol en de samenwerking tussen de veiligheidspartners.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we een samenvatting van de conclusies en aanbevelingen uit de 0-meting. Ook beschrijven we welke stappen de vierhoek heeft genomen na de 0-meting.

In hoofdstuk 3 beschrijven we de actuele situatie bij de BVO en beschrijven we welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden in de periode sinds de 0-meting. We doen dat aan de hand van de drie in de vorige paragraaf genoemde factoren van voetbalveiligheid.

In hoofdstuk 4 trekken we de conclusies uit de 1-meting en formuleren we aanbevelingen voor een verdere versterking van de veiligheidsaanpak rondom het betaalde voetbal bij SC Cambuur.

2 Aanbevelingen uit de 0-meting SC Cambuur (2012)

In dit hoofdstuk geven we de conclusies en aanbevelingen die volgden uit de 0-meting weer.

2.1. Conclusies en aanbevelingen

In de 0-meting kwamen wij tot de volgende conclusies:

1. De veiligheidssituatie rond SC Cambuur Leeuwarden is de afgelopen jaren aanzienlijk verbeterd. Het is al tijden rustig rond de club en het laatste grote incident dateert inmiddels van drie jaar geleden. Er zijn echter een tweetal factoren waardoor scherpheid en alertheid door de veiligheidspartners noodzakelijk blijft. Ten eerste de grootstedelijke problematiek waarmee Leeuwarden en dus ook SC Cambuur te maken heeft. Ten tweede het feit dat er verschillende fanatieke supporters groepen zijn waarvan een deel zich nog wil bewijzen. De combinatie van deze twee factoren maakt dat de huidige prettige sfeer en het goede gedrag van supporters in relatief korte tijd kan veranderen en omslaan in spanningen en agressie.

Het Auditteam onderschrijft de zorg van de veiligheidsprofessionals in Leeuwarden over de wijze waarop de nieuwe supportersgroepering 'Cambuur Culture' zich manifesteert en de gevolgen hiervan voor de veiligheidssituatie bij Cambuur. Specifiek gaat het hierbij om:

- toenemende spanning in de verhouding tussen club en supporters maar ook tussen verschillende supportersgroepen;
  - een verwijdering van partijen en een versterking van een wijzigerspectief.
2. Deze belangrijke contextuele risicofactoren vormen een randvoorwaardelijke voedingsbodem voor het ontstaan van collectief geweld. Wanneer er voldoende contextuele risicofactoren aanwezig zijn kan alleen een katalyserend incident of *trigger* genoeg zijn voor het ontstaan van collectief geweld door supporters. Dit geldt in het bijzonder voor de betrokkenheid van zogenoemde gelegenheidsordeverstoorders. Dit blijkt ook uit het onderzoek naar de bestorming van het Maasgebouw in Rotterdam en de ongeregelde heden rond de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente (Auditteam 2012).
  3. De veiligheidspartners in Leeuwarden hebben een goed functionerende samenwerkingsstructuur opgezet, ze overleggen regelmatig en de onderlinge verhoudingen zijn goed. Daarnaast zijn zij zich bewust van de noodzaak tot scherpheid en alertheid. Vooral op operationeel niveau weten de betrokkenen elkaar goed te vinden en worden gemakkelijk afspraken gemaakt. Het incident rond de playoff wedstrijd tegen Roda JC in 2009 lijkt een katalyserende wer-

- king te hebben gehad. Sindsdien is het veiligheidsregime aanzienlijk verscherpt en verbeterd.
4. De audit heeft een aantal praktijken getoond waarvan het Auditteam van mening is dat ze als 'best practice' kunnen worden aangeduid. Deze praktijken kunnen als voorbeeld dienen voor andere voetbalvierhoeken. Het gaat om:
    - De wijze waarop invulling is gegeven aan het concept van flex ME, waardoor enerzijds snel ME ingezet kan worden indien dat nodig is en anderzijds de politie-inzet voor voetbalwedstrijden teruggedrongen kan worden.
    - Het combineren van evenementenveiligheid en voetbalveiligheid in één politie-eenheid, waardoor de ervaring met en expertise over notoire ordeverstoorders optimaal ingezet kunnen worden en waardoor regionale capaciteitsknelpunten in vroegtijdig stadium inzichtelijk worden.
    - De inzet van fancoaches om probleemsupporters te helpen om hun leven op orde te krijgen, waardoor de kans op recidive wordt verminderd; en tot slot
    - Het casuoverleg vanuit het Veiligheidshuis Fryslân en de hieruit volgende integrale aanpak van zowel justitiële aspecten als hulpverlening vanuit welzijn- en jongerenwerk rond problematische supporters.
  5. De eerste resultaten van de introductie van het uitreisreglement bij Cambuur en de bijbehorende uitkaart zijn veelbelovend. Het Auditteam heeft waardering voor de wijze waarop SC Cambuur en de supportersvereniging De Kern van Cambuur gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor de supporters die zij meenemen naar een uitwedstrijd. De eerste positieve resultaten laten een sterke toename zien van het aantal autocombi's ten opzichte van het aantal buscombi's. Van 3 autocombi's om 14 buscombi's in seizoen 2010-2011 naar 14 autocombi's om 3 buscombi's in 2011-2012. Dit laat zien dat veel BVO gemeenten vertrouwen hebben in deze regeling van Cambuur. Vanuit veiligheidsperspectief is het echter nog te vroeg om te spreken van een succes.
  6. Tot slot concludeert het Auditteam een aantal beperkingen in de infrastructuur rond Cambuur. Deze zijn:
    - De infrastructuur rond het stadion is vanuit het perspectief van veiligheid een knelpunt. De ligging midden in een woonwijk, met vele smalle straatjes, maakt het erg ingewikkeld en arbeidsintensief om supportersstromen te scheiden (van elkaar en van omwoners) en biedt, zoals het incident in 2009 laat zien, reischoppers veel mogelijkheden.
    - Het gebrek aan parkeerruimte voor supportersbussen van bezoekende clubs en de slechte staat van het uitvak zijn de belangrijkste zorgpunten in het stadion. Ook de kwaliteit van de beelden van de mobiele camerasystemen laat te wensen over. Het is wenselijk dat in deze punten geïnvesteerd wordt.

- Door een combinatie van gebrek aan financiële mogelijkheden om te investeren en de hoop/verwachting dat er binnenkort aan een nieuw stadion kan worden gebouwd maakt dat er de afgelopen periode nauwelijks is geïnvesteerd in het huidige stadion. Het is daarom wenselijk dat er enerzijds zo snel mogelijk duidelijkheid komt over de haalbaarheid van de plannen voor een nieuw stadion en de termijn waarop dat eventueel gerealiseerd kan worden, anderzijds dat er toch mogelijkheden worden gezocht om de benodigde investeringen te doen.

Naast deze hoofdconclusies werden op basis van de 0-meting meerdere aanbevelingen gedaan, te weten:

- Zoek naar een manier om de fancoaches te behouden. Zij vormen een belangrijke signalerende en verbindende schakel tussen (individuele) supporters en politie, justitie, gemeente en welzijns- en jongerenorganisaties. Hierdoor leveren zij een waardevolle bijdrage aan het structureel verminderen van (veiligheids)problemen in en rond het stadion (en daarbuiten).
- Behoud de huidige samenwerking en het casusoverleg in het veiligheidshuis, ook al is het aantal 'casussen' de laatste periode sterk afgenomen. Verruim desgewenst het interval waarop dit overleg plaatsvindt maar probeer de huidige samenwerking 'levend' te houden.
- Behoud het uitreisreglement en de uitkaart en voer dit consequent uit. Bovendien beveelt het Auditteam aan om daadkrachtig op te treden tegen supporters die zich aan het uitreisreglement willen onttrekken. Dit ondermijnt het vertrouwen in de uitkaart en dient voorkomen te worden.
- Blijf scherp op de contextuele risicofactoren voor collectief geweld. In het bijzonder: op verslechterende verhoudingen, het ontstaan van een wij- zijperspectief en ontwikkelingen onder activistische supportersgroepen en zogenoemde gelegenheidsordeverstoorders.
- Investeer in verbetering van de parkeerruimte voor supportersbussen en auto's. Door het verbeteren van de infrastructuur kunnen de veiligheidsrisico's rond de ontvangst van uitsupporters verder worden verminderd. Daarnaast kan hierdoor de overlast voor de omgeving worden beperkt en kan het aantal verplichte buscombi's voor bezoekende clubs verder worden teruggebracht.
- Treed – eventueel samen met andere BVO gemeenten – in overleg met de KNVB over het beleid ten aanzien van de planning van de playoffs. Bespreek hierbij de mogelijkheid om op basis van veiligheidsrisico's ten aanzien van playoffs ook een 'beperking' aan te kunnen geven.
- Verbeter het gastheerschap voor uitsupporters, met name het uitvak. Doe hiervoor inspiratie op bij clubs als FC Groningen en Heerenveen, die bezoekers ontvangen met een kop koffie en een broodje.
- Zorg voor snelle duidelijkheid over de haalbaarheid en termijn van een nieuw stadion, zodat investeringsplannen daarop ingericht kunnen worden.

2.2 Stappen van de vierhoek

Voor de 1-meting hebben wij de lokale voetbalvierhoek gevraagd om toe te lichten welke acties zij hebben ondernomen naar aanleiding van de aanbevelingen c.q. welke vervolgacties zijn genomen door de lokale partijen. De reactie van de vierhoek is hieronder samengevat weergegeven.

1. Vanuit gemeente en politie is in 2013 de dialoog gezocht met Cambuur Culture. Het bleek echter niet mogelijk om tot afspraken te komen met deze groep. Onder andere omdat zij gemaakte afspraken niet nakomen en geen afstand nemen van voetbalgeweld. In augustus 2014 heeft SC Cambuur aan Cambuur Culture te kennen gegeven dat Cambuur Culture geen officiële gesprekspartner van Cambuur is.
2. De goede samenwerkingsstructuur tussen de club en de verschillende veiligheidspartners in Leeuwarden is in stand gebleven en waar mogelijk verder verbeterd. De lijnen zijn kort, de afstemming loopt goed en de partijen nemen hun verantwoordelijkheden serieus.
3. Er wordt rondom de wedstrijden van Cambuur nog steeds gewerkt met flexME die snel kan worden ingezet wanneer hier vraag naar is en waardoor de politie-inzet voor voetbalwedstrijden teruggedrongen kan worden. Daarnaast blijft de politie zoeken naar optimalisering van haar mankracht (onder andere door efficiënte politie-inzet in Heerenveen en Leeuwarden tijdens voetbalwedstrijden op dezelfde dag).
4. De inzet van fancoaches in uren is vanaf seizoen 2013-2014 uitgebreid vanwege het succes en vanwege de promotie van Cambuur naar de Eredivisie. Cambuur heeft zich bereid verklaard om in het seizoen 2015-2016 een deel van de kosten voor haar rekening te nemen.
5. Vanuit het casuoverleg in het Veiligheidshuis Fryslân is het idee ontstaan een training te ontwikkelen die als bijzondere voorwaarde door de Officier van Justitie geëist kan worden in strafzaken. Belangrijke doelen van de training zijn de werking van groepsdynamiek en het vergroten van de bewustwording van de impact van eigen daden op anderen en op de club, om daarmee recidive te voorkomen. Inmiddels is het volgen van de training in een aantal gevallen als bijzondere voorwaarde door de rechter opgelegd. In het voorjaar van 2015 wordt gestart met een groep supporters die is veroordeeld naar aanleiding van de rellen bij het vertrek van trainer Dwight Lodeweges.
6. Het uitreisreglement is onverkort van kracht. Geconstateerd wordt dat er nog steeds een toename te zien is van het aantal autocombi's. Voor wat betreft de vervoersbeperkingen naar thuiswedstrijden van SC Cambuur is de voetbalvierhoek het eerste seizoen in de Eredivisie (2013-2014) terughoudend geweest met het toestaan van autocombi's. Op enkele incidenten na is het vorige seizoen echter goed verlopen. Dit heeft ertoe geleid dat burgemeester Crone voor het lopende seizoen vijf keer toestemming heeft gegeven voor een autocombi (hiervan is door één club geen gebruik gemaakt).

7. De infrastructuur rondom het stadion is een blijvend aandachtspunt. De situatie is echter beheersbaarder geworden doordat de stegen die uitkomen op de Coopmanstraat (de route waarlangs de bussen met uitsupporters vertrekken) vlak voor, tijdens en na de wedstrijd worden afgesloten met hekken en beveiligers. Daarnaast wordt de Coopmanstraat vlak voor het vertrek van bezoekers door de politie afgesloten zodat zij ongehinderd kunnen vertrekken. Dit blijkt in de praktijk goed te werken. Incidenten bij vertrekkende supporters hebben dit lopende seizoen (nog) niet plaatsgevonden. Daarnaast is de ruimte achter het gastenvak verbeterd op het gebied van hygiëne, inrichting en horecafaciliteiten.
8. Door een coproductie van Cambuur en de gemeente is in 2013 een nieuw omhekt, beveiligd en afsluitbaar parkeerterrein aangelegd dat ruimte biedt aan 15 bussen of 100 auto's. Het parkeerterrein ligt dicht bij het gastenvak zodat de gasten, nadat zij uit de bussen stappen, volledig gescheiden zijn van de supporters van Cambuur.
9. SC Cambuur heeft een bouwkundig adviseur ingehuurd om het uitvak te renoveren. Bij deze verbetering zijn tevens de zwakke plaatsen in de Oost en Zuid tribune aangepakt en is een structureel onderhoudsplan opgesteld. De haalbaarheid van een nieuw c.q. verbouwd stadion worden momenteel onderzocht door SC Cambuur.
10. Het camerasysteem in het stadion is deels vervangen door een digitaal systeem. Dit biedt een scherper beeld en daarnaast mogelijkheden om tijdens de wedstrijd beelden terug te kijken en daarbij in te zoomen. Het systeem biedt zo de mogelijkheid om overlastveroorzakers te herkennen. Zij worden vervolgens uit het publiek gehaald en er worden passende maatregelen getroffen.
11. In het najaar van 2013 heeft de gemeenteraad een wijziging van de APV Leeuwarden vastgesteld. Hiermee is een aantal nieuwe artikelen opgenomen waardoor het bestuurlijk instrumentarium om voetbaloverlast tegen te gaan is versterkt. Op basis van deze artikelen kan effectiever en meer proportioneel worden opgetreden waardoor achteraf geen weging en toets meer hoeft plaats te vinden. Gebleken is dat bij het nemen van maatregelen tegen voetbaloverlast deze APV artikelen effectiever zijn dan de huidige wet MBVEO.

3 Actuele situatie

3.1 Club en supporters

1. SC Cambuur speelt sinds seizoen 2013/2014 in de Eredivisie doordat de club op 3 mei 2013 kampioen werd in de Jupiler League. De promotie naar de ere-divisie zorgt voor een toenemende stroom van supporters van Cambuur en bezoekende clubs. In zowel het eerste als tweede seizoen eindigde Cambuur op de 12de plek.
2. Uit de gegevens van het CIV blijkt dat het gedrag van de Cambuur supporters en de sfeer in het stadion tijdens thuiswedstrijden over het algemeen goed is. Ook tijdens het wedstrijdbezoek was het in het stadion rustig (ondanks het feit dat Cambuur tegen aartsrivaal SC Heerenveen speelde). Als er incidenten plaatsvinden gaat het voornamelijk om provocaties richting de supporters van de tegenpartij en het scanderen van leuzen. Daarnaast steken Cambuur-supporters af en toe vuurwerk af (fakkels en rookpotten) in en rondom het stadion. Wanneer dit gebeurt kunnen de daders vaak achterhaald worden door middel van camerabeelden, wat resulteert in een stadionverbod voor de persoon in kwestie.¹
  - Ook tijdens uitwedstrijden is het gedrag van Cambuur supporters over het algemeen goed te noemen, zo blijkt uit de gegevens van het CIV. Af en toe worden buscombi's geboycot en een enkele keer wordt op een ludieke manier geprobeerd de regels omtrent vervoer te omzeilen.² Als er incidenten plaatsvinden gaat het voornamelijk om het afsteken van vuurwerk (fakkels en rookpotten).³
  - Op dit moment (peildatum april 2015) telt SC Cambuur in totaal 65 landelijke stadionverboden waarvan 10 strafrechtelijk.
3. De supportersgroepering 'Cambuur Culture' is nog steeds actief maar lijkt niet opvallend veel te zijn gegroeid. De relatie tussen Cambuur Culture, de club, gemeente en politie is sinds de 0-meting enigszins verbeterd. SC Cambuur heeft op momenten wel contact met de groepering, bijvoorbeeld als er praktische zaken (zoals bussen) geregeld moeten worden. Cambuur Culture vraagt vaker dan voorheen toestemming als ze dingen willen regelen of organiseren maar het blijft lastig om tot een productieve samenwerking te komen omdat men zich te vaak hard maakt voor het eigen belang in plaats van het gezamenlijk belang en de groep zich niet altijd aan gemaakte afspraken houdt.

---

1. CIV, thuisgedrag SC Cambuur.

2. Voor de wedstrijd tegen AZ op 20 oktober 2013 is een aantal Cambuur supporters per limousine naar Alkmaar afgereisd om zo het verbod op 9-persoons busjes te omzeilen.

3. CIV, uitgedrag SC Cambuur.

4. Op 31 maart 2014 maakt trainer Dwight Lodeweges bekend dat hij na afloop van het seizoen overstapt naar SC Heerenveen. SC Cambuur fans reageren woedend op het nieuws. Volgens hen pleegt de trainer 'hoogverraad' en zou hij per direct op non-actief gesteld moeten worden. Ruim honderd Cambuur-supporters komen de volgende dag verhaal halen bij het stadion tijdens een besloten training die ochtend. De supporters plegen vernielingen, steken vuurwerk af en scanderen leuzen. 's Middags bestormen ongeveer dertig fans het stadion en komen uiteindelijk via de hoofdingang op het veld, waarna Lodeweges naar binnen moet vluchten. Diezelfde avond kondigt Lodeweges aan dat hij per direct vertrekt omdat er volgens hem een onwerkbaar situatie is ontstaan. Assistent-trainer Henk de Jong neemt tot het einde van het seizoen de honneurs waar. Acht supporters krijgen (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen opgelegd voor hun betrokkenheid bij de ongeregeldeheden. Een minderjarige verdachte krijgt een (deels) onvoorwaardelijke jeugd-detentie opgelegd voor onder andere zijn aandeel bij deze ongeregeldeheden. Nog eens vijf supporters hebben werkstraffen en voorwaardelijke gevangenisstraffen opgelegd gekregen. Aan twee personen zijn door het Openbaar Ministerie werkstraffen aangeboden. Zestien bij het incident betrokken personen hebben van de KNVB een landelijk stadionverbod opgelegd gekregen, waarvan enkele voor de duur van negen jaar.
5. Het grootste incident sinds de 0-meting betreft de ongeregeldeheden rondom de uitwedstrijd bij Ajax op 9 maart 2014. De vierhoek van Amsterdam heeft besloten tot een regime met vrij reizen voor de supporters van Cambuur Leeuwarden. Rond 13.00 uur op de wedstrijddag komt een grote groep supporters van Cambuur Leeuwarden al met de trein aan op Amsterdam Centraal. Deze groep gaat naar de Wallen, waar de eerste ongeregeldeheden ontstaan (er dreigen bijvoorbeeld confrontaties met Ajax-supporters). De Cambuur-supporters moeten vervolgens per metro naar het stadion, waar opnieuw ongeregeldeheden ontstaan (onder andere doordat de Cambuur-supporters langs het Ajax supportershome naar het stadion moeten lopen en daar bekogeld worden door grote groepen Ajax-supporters). Een groot deel van de Cambuur-supporters wordt niet binnengelaten in het stadion. De ongeregeldeheden zijn fel, de ME is op enig moment gedwongen om een vuurwapen te trekken. Op diverse momenten dreigen confrontaties tussen supporters van Ajax en Cambuur Leeuwarden, door optreden van de politie worden deze voorkomen. 27 supporters van Cambuur Leeuwarden raken gewond, waarvan één ernstig (met verwondingen aan het gezicht). De politie pakt 12 mensen op. De betrokken partijen hebben deze gebeurtenissen, mede op verzoek van de burgemeester van Leeuwarden, onder leiding van het Auditteam geëvalueerd.⁴

---

4. Ongeregeldeheden Ajax-Cambuur Leeuwarden, 9 maart 2014, Auditteam Voetbal en Veiligheid.

6. Volgens de partners hebben de positieve sportieve resultaten van de afgelopen maanden invloed op de relatieve rust. Het is echter geen garantie. Men blijft de notoire ordeverstoorder en jonge aanwas in de gaten houden. Na ordeverstoringen geeft de club een officiële waarschuwing en/of legt een stadionverbod op. Daarnaast betekent een overtreding van het door de rechter ex artikel 38v Sr opgelegde stadionverbod een gevangenisstraf van 14 dagen. Deze straf is inmiddels één keer opgelegd aan een supporter die zijn stadionverbod overtrad. Partijen geven aan dat dit lik op stuk beleid ('zeggen wat je doet en doen wat je zegt') goed werkt omdat het een duidelijk signaal geeft richting de supporters.
7. Onder de supporters van SC Cambuur is het zogenaamde 'bierontbijt' een begrip. Een bierontbijt vindt plaats in bepaalde cafés in het centrum van Leeuwarden in de ochtend voor een wedstrijd. Na het bierontbijt (waaraan ook vaak Cambuur supporters met een stadionverbod deelnemen) splitst de groep zich meestal en trekken degene die geen stadionverbod hebben naar het stadion. De supporters met een stadionverbod blijven vaak achter in de kroeg. De fanatieke supporters van Cambuur organiseren soms een corteo vanaf het stadscentrum naar het stadion. Eind 2013 liep een groep supporters in corteo via de woning van de burgemeester naar het stadion. Op de route werd met zwaar vuurwerk gegoid. Voor de woning werden liederen gezongen en er werd geürineerd in de tuin. Ook werd een lantaarnpaal voor de woning omgegoid. Vervolgens liep de groep naar het stadion. De burgemeester was in de woning aanwezig en heeft de situatie als zeer dreigend ervaren. Er werden geen aanhoudingen verricht. Afgezien van dit incident en het feit dat er met enige regelmaat vuurwerk wordt afgestoken, leiden de corteo's niet tot ernstige problemen.
4. De inzet van de fancoaches Johan IJsselmuiden en René van Rijswijk is vanwege de positieve evaluatie en de promotie van SC Cambuur naar de eredivisie vanaf seizoen 2013/2014 uitgebreid naar respectievelijk 30 uur en 12 uur. Ze zijn aanwezig bij alle thuis- en uitwedstrijden van de club. De fancoaches fungeren als een neutrale tussenpersoon tussen supporters, club en politie. Dat betekent dat ze geen informant zijn en supporters niet opsporen en/of straffen. Wanneer er echter zaken zijn waarvan de coaches vinden dat het schadelijk is voor de club spreken ze supporters hier op aan en zullen ze dit doorgeven aan de club. Ook monitoren ze zaken die spelen onder supporters. Deze tussenpositie maakt het werk van de fancoaches soms lastig omdat ze door supporters al snel worden gezien als 'verrader'. In het gesprek geeft één van de fancoaches aan dat het daarom belangrijk is om te blijven communiceren, eerlijk te zijn en uit te leggen wat je rol is. Het doel van de fancoaches is enerzijds om het (deels terechte, deels onterechte) slechte imago van de supporters te verbeteren en anderzijds om de instelling van de supporters te verbeteren. Het is lastig te meten wat het effect is van de fancoaches maar alle partijen zijn van mening dat zij een positieve bijdrage leveren aan het verkleinen van de kans op voetbalgerelateerd geweld of overlast.

3.2 Infrastructuur

1. Het stadion van SC Cambuur dateert uit 1936. In 1980 worden twee overdekte tribunes gebouwd. De capaciteit van het stadion bedraagt momenteel 10.000 zitplaatsen. In november 2013 presenteerde SC Cambuur plannen aan de gemeente Leeuwarden voor de bouw van een nieuw stadion achter het WTC Expo. Dit stadion moet een capaciteit van circa 15.000 toeschouwers krijgen. Op 18 mei 2015 is een persconferentie gehouden bij SC Cambuur waarin door de betrokken partijen (de club, gemeente en hoofdsponsor) kenbaar is gemaakt dat bij alle partijen de voorkeur uitgaat naar het WTC Expo. De financiële business case voor dit stadion zal aan het eind van het jaar door SC Cambuur worden opgeleverd.
2. Na de promotie van SC Cambuur zijn met de directeur van supermarkt C1000 (die tegen het stadion aan ligt) afspraken gemaakt, onder andere over het opruimen van het Cambuurplein na een wedstrijd. De supermarkt wordt binnenkort uitgebreid en veranderd in een Jumbo. Dit heeft ook invloed op het stadion. Hierover is goed contact tussen de supermarkt, de gemeente en een projectleider vanuit SC Cambuur. Er hebben zich geen calamiteiten voorgedaan waarin de club en de supermarkt samen moesten optrekken. De supermarkt (en andere nabijgelegen winkels) zijn opgenomen in het ontruimingsplan SC Cambuur.
3. Het uitvak is sinds de 0-meting verbeterd. Nadat de lexaanwand door ADO Den Haag supporters was vernield, is het vak onder leiding van een bouwkundig adviseur gerenoveerd. De wand tussen uit- en thuispubliek is hierbij versterkt. Daarnaast zijn ook de sanitaire voorzieningen verbeterd en is de catering uitgebreid. Ook is het positief dat de catering niet is afgeschermd van de supporters door een hek, waardoor deze een gastvrijere uitstraling heeft. Het Auditteam merkt op dat het hek aan de voorkant van het uitvak niet tot aan het veld doorloopt, waardoor thuisupporters in principe tot aan de lexaanwand aan de voorkant van het vak kunnen komen. Dit is in de praktijk nog niet voorgekomen.
4. De nieuwe parkeerplaats voor uitsupporters is een forse verbetering ten opzichte van de 0-meting. De nieuwe parkeerplaats geeft ruimte aan circa 15 bussen en is omzoomd door een stevig hekwerk. Deze parkeerplaats maakt het mogelijk om de aankomst en vertrek van uitsupporters bij het stadion goed af te schermen.
5. De aankomst en het vertrek van uitsupporters is goed onder controle, ondanks de moeilijke ligging van het stadion midden in een woonwijk. De nieuwe parkeerplaats maakt het mogelijk dat de bussen met uitsupporters snel en orde-lijk vertrekken. Politie en stewards zetten het eerste deel van de weg af, inclusief de zijstraatjes. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van verplaatsbaar hekwerk. De hekken worden bewaakt door een privaat beveiligingsbedrijf. Dit voorkomt dat supporters van Cambuur via de zijstraatjes dicht bij de uitsupporters kunnen komen. Er zijn verschillende routes om bij het stadion weg te

rijden. Strategisch opgestelde camera's (waaronder één op de rotonde) zorgen ervoor dat de omgeving van het stadion en de verschillende routes om weg te rijden van het stadion vanuit de commandopost bij het stadion goed in beeld zijn. Samen met de spotters op strategische plekken in de wijken geeft dat een goed beeld van de meest geschikte route om de uitsupporters te weg te voeren. In goed overleg kan de politie daarom op een laat moment bepalen welke route de minste kans op ongeregelheden geeft. De observaties van het Auditteam rond de wedstrijd Cambuur - Heerenveen op 15 februari 2015 laten zien dat dit complex van maatregelen goed werkt.

6. De meeste camera's in het stadion zijn vervangen door een digitaal systeem. Dit biedt een scherper beeld en de mogelijkheid om zowel tijdens als na de wedstrijd beelden terug te kijken en in te zoomen. Dit zorgt ervoor dat er adequaat kan worden opgetreden (afhankelijk van de situatie tijdens de rust of aan het einde van de wedstrijd) in het geval zich een incident voordoet.
7. De commandoruimte in het Cambuur stadion is vrij klein waardoor men elkaar al snel voor de voeten loopt. Tijdens een risicowedstrijd wordt daarom gebruik gemaakt van een Mobiele Commando Unit die op de parkeerplaats naast het stadion staat. Hier kan worden meegekeken naar de beelden van de commandoruimte van diverse camera's de situatie rond het stadion in de gaten worden gehouden.

3.3 Organisatie en samenwerking

1. De samenwerking tussen club, gemeente, politie en OM is goed. Alle partijen zijn zeer betrokken. Dit blijkt onder andere uit het feit dat de Officier van Justitie (of voetbalsecretaris) en de ambtenaren OOV van de gemeente Leeuwarden vrijwel altijd aanwezig zijn bij wedstrijden van SC Cambuur. Veel zaken worden middels de ZSM-werkwijze afgedaan. Binnen het OM is de afspraak gemaakt dat voetbalgerelateerde zaken altijd aan de voetbalofficier of voetbalsecretaris worden gemeld. De burgemeester is actief betrokken bij het voetbalveiligheidsbeleid. De gemeente pakt hierin een duidelijke regierol. Ook werkt de burgemeester aan zijn band met de supporters. Zo gaat hij regelmatig na een thuiswedstrijd even wat drinken in het supportershome.
2. Er heeft een steward-training plaatsgevonden waarin onder andere de GRIP-regeling is uitgelegd en de rol van de steward tijdens een calamiteit centraal stond. Vervolgens is een grote oefening georganiseerd voor de stewards, de EHBO en het veiligheidsteam waarin een brand en ontruiming werden nagespeeld. Deze oefening verliep goed.
3. De politie werkt nog steeds met flex ME'ers. Dit houdt in dat de ME'ers rond het stadion in het operationeel uniform lopen en zo de uitstraling hebben van een reguliere agent. Ze maken een praatje met supporters, beantwoorden vragen en houden ondertussen de situatie rond het stadion in de gaten. De politie noemt dit de 'VVV functie'. Zodra de situatie wijzigt en inzet van de ME nodig is, kunnen de agenten zich echter snel omkleden. Het voordeel van deze

methode is dat je laat merken aan de supporters dat er veel politie aanwezig zonder dat dit een negatieve invloed heeft op de sfeer.

4. De politie streeft ernaar om zo efficiënt mogelijk te werken. Aan de hand van de wedstrijdplanning wordt bijvoorbeeld gekeken of één peloton ME ingezet kan worden bij twee achtereenvolgende wedstrijden in Noord Nederland. Als SC Heereveen bijvoorbeeld om 12:30 uur een thuiswedstrijd speelt dan rijdt de ME na deze wedstrijd door naar Leeuwarden voor de thuiswedstrijd van SC Cambuur om 16:30 uur. De politie geeft echter aan dat de wedstrijdplanning van de KNVB soms geen mogelijkheden biedt om dit te realiseren. De reden hiervoor is vaak het commerciële belang dat samenhangt met de live-uitzendingen van wedstrijden.
5. Daarnaast blijven de gemeente en politie bij hun werkzaamheden nadenken over en op zoek naar innovatie oplossingen. Zo benutten zij bijvoorbeeld nieuwe (wetenschappelijke) inzichten van prof. dr. G. Keith Still⁵ over crowd-management. Deze inzichten worden niet alleen gebruikt bij voetbalwedstrijden maar ook in de voorbereiding op de Elfstedentocht en de uitvoering van grote stedelijke evenementen in de binnenstad van Leeuwarden (Koningsdag, 5 mei, etc.)
6. Het 'uitreisreglement' dat in aanloop naar het seizoen 2011-2012 door SC Cambuur samen met supportersvereniging de Kern van Cambuur is vastgesteld, wordt nog steeds gehanteerd. Het doel van de regeling is streven naar zo veel mogelijk vrijheid voor de supporters. De toename van het aantal autocombi's is een teken dat dit lijkt te lukken. Ook komt het vrijwel niet voor dat supporters buiten een combi om naar een wedstrijd gaan. In dit streven naar zo veel mogelijk vrijheid is SC Cambuur echter ook afhankelijk van de driehoek van de uitclub. De partijen geven aan dat zij het gevoel hebben dat de uitwedstrijd tegen Ajax op 9 maart 2014 nog steeds een stempel drukt op de risicoclassificatie van andere uitwedstrijden en de maatregelen die worden genomen. Soms wordt bijvoorbeeld een buscombi opgelegd zonder dat duidelijk is op basis van welke risico's dit gebeurt. De driehoek van de uitclub wijst dit dan toe aan een 'onderbuikgevoel'. De reden voor het opleggen van een buscombi door Leeuwarden is echter vaak dat het Cambuurstadion midden in een woonwijk ligt en de aanvoer en uitstroom van uitsupporters daardoor specifieke risico's kent.

Door de nieuwe infrastructuur rond het stadion is het voor de driehoek in Leeuwarden nu ook mogelijk bezoekende clubs een autocombi aan te bieden. Daar wordt volgens respondenten zo vaak mogelijk gebruik van gemaakt. In het lopende seizoen heeft de burgemeester vijf keer toestemming gegeven voor een autocombi. Vier bezoekende clubs hebben hiervan gebruik gemaakt.

---

5. Op initiatief van de gemeente Leeuwarden is voor de OOV adviseurs, politie, evenementencoördinatie, Veiligheidsregio etc. een meerdaagse training gegeven over Crowd Risk Analysis op basis van de methodiek van prof. dr. Keith Still.

7. In verband met de wens de overlast (onder andere gerelateerd aan voetbal) middels de APV effectiever aan te kunnen pakken, heeft de gemeenteraad van Leeuwarden eind 2013 een wijziging van de APV vastgesteld. De aanpassingen houden veelal een verdieping en differentiatie in de APV artikelen in waardoor meer maatwerk en effectiever optreden bij overlast mogelijk is.⁶ Voorbeelden van maatregelen die de burgemeester met de nieuwe APV op kan leggen zijn een stadiongebiedsverbod (voor 0 tot 10 jaar), een stadiongebiedsverbod bij vrees, een stadiongebiedsverbod bij recidive en een stadsverbod. Voorheen was dit een stadionomgevingsverbod (voor 0 tot 24 maanden). De rechter hoeft de straf zo alleen maar te toetsen aan de APV. Een weging en toets of de straf proportioneel is gezien het vergrijp kan achterwege blijven.
8. Door de reclassering is een gedrags(interventie)training ontwikkeld die als bijzondere voorwaarde opgelegd kan worden opgelegd in strafzaken tegen Cambuur supporters. Als het traject niet of onvoldoende wordt vervuld, wordt de straf alsnog ten uitvoer gelegd. De training duurt ongeveer 10 weken. Het doel van de training is de supporter bewust maken van de werking van groepsdynamiek en van de schadelijke impact van zijn gedrag op anderen en op de club. Hierdoor moet de kans op recidive kleiner worden.
9. De rechter heeft de training inmiddels opgelegd aan acht supporters die waren betrokken bij de rellen rond het vertrek van trainer Dwight Lodeweges. Onder deze personen zijn ook supporters aan wie de KNVB stadionverboden van negen jaar heeft opgelegd. Onder andere de gemeente Leeuwarden twijfelt over de vraag of een training die zich richt op het voorkomen van recidive van voetbalgeweld voldoende nuttig is en motiverend werkt, wanneer de deelnemer de komende negen jaar het stadion niet in mag. De burgemeester heeft hierover een brief gestuurd naar de KNVB waarin ze verzoeken de stadionverboden met een lengte van negen jaar na de eerste drie jaar om te zetten in een voorwaardelijk gedeelte van zes jaar door middel van het volgen van de training voor de duur van 10 weken. De KNVB heeft hierop gereageerd dat de zestien personen die een landelijk stadionverbod opgelegd hebben gekregen niet voor een alternatief traject in aanmerking vanwege ofwel een recidiveverleden met betrekking tot voetbalcriminaliteit/voetbalgerelateerd wangedrag ofwel de ernst van het incident en de duur van het stadionverbod. Wel geven ze een aantal alternatieven.

Omdat dat training door de rechter is opgelegd, zal deze hoe dan ook doorgang vinden.

---

6. De APV artikelen zijn grotendeels gebaseerd op de voetbalverordening die is opgesteld door prof. mr. Jan Brouwer van de RUG.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Ontwikkelingen: Verbetering of niet?

1. De veiligheidssituatie bij SC Cambuur lijkt goed onder controle. Er hebben het afgelopen jaar geen grote incidenten plaatsgevonden. De partners werken op alle niveaus goed samen en hebben gezamenlijk een aantal mooie verbeteringen gerealiseerd. Zo is de inzet van de fancoaches uitgebreid, zijn de faciliteiten voor uitsupporters verbeterd, is het camerasysteem in het stadion verbeterd en worden supporters die zich misdragen snel en effectief aangepakt.
2. SC Cambuur heeft, ondanks plannen voor een nieuw stadion, toch de benodigde investeringen in het huidige complex gedaan en met financiële steun van de gemeente de aanbevelingen uit de 0-meting opgevolgd. De aanpassingen aan de infrastructuur (zoals de parkeerplaats en het vak voor de uitsupporters en de hekken om de steegjes af te sluiten) zijn een grote verbetering. De verbetering van de infrastructuur houdt ook in dat aan uitsupporters in toeneemende mate een bus- en autocombi kan worden opgelegd. De driehoek streeft ernaar dit zo vaak mogelijk toe te staan.
3. SC Cambuur heeft echter nog steeds te maken met supporters die regelmatig voor problemen blijven zorgen. Het ingrijpende incident in het voorjaar van 2014 (rond het vertrek van Dwight Lodeweges) maakt dat duidelijk. Deze supporters vragen om aandacht en scherpte. De club probeert een minimale vorm van communicatie vast te houden en probeert afspraken te maken waar mogelijk. De club geeft echter ook duidelijk haar grenzen aan omdat de groep steeds test hoe ver ze kan gaan. Het Auditteam onderschrijft deze aanpak en roept op om deze vol te houden.

4.2 Aanbevelingen

Uit bovenstaande blijkt dat het goed gaat met de veiligheid en de veiligheidsorganisatie bij SC Cambuur. De belangrijkste aanbeveling van het Auditteam is dan ook om door te gaan op de ingeslagen weg, de goede samenwerking te blijven voortzetten (ook na wisselingen in functionarissen) en om de goede praktijkvoorbeelden te blijven inzetten en uitwerken. Daarnaast zien we een aantal mogelijkheden om de situatie bij SC Cambuur nog verder te versterken.

1. Zoek naar mogelijkheden om de commandoruimte te vergroten. Deze is op dit moment te klein. De Mobiele Commando Unit van de politie tijdens risicowedstrijden is een goede oplossing, behalve dat het lastiger wordt om af te stemmen tussen politie en stewards.
2. Overweeg om het hek aan de voorkant van het uitvak door te trekken naar het veld, zodat thuissupporters niet bij de lexaanwand aan de voorkant van het uitvak kunnen komen.

3. In de huidige calamiteitenplannen wordt de C1000 supermarkt die tegen het stadion aan ligt niet meegenomen. In geval van een (grote) calamiteit of ont-ruiming is het echter niet ondenkbaar dat samen opgetrokken moet worden. Het Auditteam adviseert om tot een integraal calamiteitenplan te komen, sa-men met de supermarkt en andere winkeliers. Denk daarbij ook aan het orga-niseren van een gezamenlijke oefening. De projectgroep voorde uitbreiding van de supermarkt biedt hiervoor wellicht een goed platform.

4.3 Veelbelovende praktijken voor andere vierhoeken

De volgende praktijken vielen ons positief op:

1. De positieve werking van het uitreisreglement heeft sinds de 0-meting doorge-zet. Het aantal autocombi's dat wordt opgelegd stijgt nog steeds. Met de sup-porters kunnen over het algemeen goede afspraken worden gemaakt over het reizen naar uitwedstrijden. Het komt vrijwel nooit voor dat supporters buiten de combi om naar een uitwedstrijd reizen.
2. Het auditteam ziet de gedrags(interventie)training die als bijzondere voor-waarde door de rechter kan worden opgelegd (zie paragraaf 3.3) als een posi-tieve ontwikkeling. De combinatie van een straf en een training die gericht is op inzicht verkrijgen in en het verbeteren van het eigen gedrag kan in gevallen effectiever zijn dan het enkel opleggen van een straf. Doordat de eerste cursus pas in het voorjaar van 2015 voor het eerst wordt gegeven zijn hier op het moment van schrijven nog geen resultaten of beoordelingen van bekend.
3. De inzet van de fancoaches is voortgezet en uitgebreid. Zij vormen nog steeds een belangrijke schakel tussen (individuele) supporters en politie, justitie, ge-meente en welzijns- en jongerenorganisaties. Hun signalerende, de-escalerende en informerende functie is belangrijk bij het tegengaan van voet-baloverlast.
4. Ondanks de moeilijke ligging van het stadion midden in een woonwijk, ver-loopt het vertrek en de aankomst van de uitsupporters meestal ordelijk. De nieuwe parkeerplaats nabij het stadion maakt het mogelijk dat de bussen met uitsupporters snel vertrekken. Daarbij zorgt een mobiel hekwerk dat de zij-straten van de bus route worden afgesloten. Camera's zorgen ervoor dat de bus route vanuit de commandopost goed in beeld is. Daarnaast zijn er spotters ter plaatse die ook informatie doorgeven aan de commandopost. Hierdoor kan er op een zorgvuldige wijze de meest geschikte route gekozen worden om de uitsupporters weg te voeren. Dit creëert de mogelijkheid om de route op het laatste moment nog te veranderen om de kans op ongeregelheden te ver-kleinen. De observaties van het Auditteam rond de wedstrijd Cambuur - He-erenveen laten zien dat dit goed werkt.
5. De voetbalartikelen die samen met prof. mr. J. Brouwer zijn ontwikkeld en zijn opgenomen in de APV maken het mogelijk voetbaloverlast doeltreffender aan te pakken. Bij de overlast rondom het voetbal is scherp en genuanceerd ge-

formuleerd welke overtreding tot welke soort verstoring (gering, beperkt, ernstig, gewelddadig gevaarlijke, gewelddadig zeer gevaarlijke en fataal) van de openbare orde leidt. De verschillende soorten verstoring zijn in de APV gekoppeld aan een termijn voor een gebiedsverbod. Zoals in paragraaf 3.3 wordt uitgelegd hoeft de rechter de straf zo alleen maar te toetsen aan de APV. Een weging en toets of de straf proportioneel is gezien het vergrijp kan achterwege blijven.

Bijlage: verantwoording

Gesprekken

- Mw. C. de Jong (gemeente Leeuwarden)
- Dhr. W. Koopmans (gemeente Leeuwarden)
- Mw. S. Tromp (SC Cambuur)
- Dhr. J. van der Velde (SC Cambuur)
- Dhr. C. Reijenga (politie)
- Dhr. E. Tuinier (politie)
- Dhr. R. van Rijswijk (fancoach)

Wedstrijdbezoek

Op 15 februari 2015 is de wedstrijd SC Cambuur – SC Heerenveen in aanwezigheid van leden van het Auditteam Voetbal en Veiligheid en medewerkers van het COT bezocht. Tijdens dit bezoek zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Aanwezig bij de briefing van de politie
- Aanwezig bij de briefing van de stewards
- Aanwezig bij aankomst en foullering
- Meekijken op de tribune
- Bezoek commandokamer
- Diverse gesprekken gevoerd met burgemeester Crone en de aanwezige professionals van BVO, gemeente, politie en Openbaar Ministerie.

Geraadpleegde documenten

- 0-meting SC Cambuur, maart 2012, Auditteam Voetbal en Veiligheid
- Brief gemeente Leeuwarden namens de voetbalvierhoek

